

1. 10-16 History ea Batlokoa ba ha Molingoaana oa bo-hlasa-bo-hlasitse tseleng.

Batlokoa ke bana ba Motlokoa

Motlokoa a tsoala Motho

Motho a tsoala Khoali

Mkhoali a tsoala Mokhoboheli

Mokhoboheli a tsoala Mohoabali

Mohoabali a tsoala 'Melioane

'Melioane a tsoala Kuena

Kuena a tsoala Letjaha

Letjaha a tsoala Khoali oa bobeli II

Khoali II a tsoala Soasoane

Soasoane a tsoala Molingoaana

Molingoaana a tsoala Masilo

Masilo a tsoala Malope

Malope a tsoala Molatoli

Molatoli a tsoala Lebaka

Lebeka a tsoala Nkhahle

Nkhahle a tsoala Tumisi

Tumisi a tsoala Leteka

Leteka a tsoala Tafa or Dafa

Tafa a tsoala Mokhalo

Mokhalo a tsoala Lebaka II (oa bobeli)

2. Kajeno marena ao a shoele kaofela ho setse ho phela Lebaka oa bobeli e sa le moshanyana oa lemo tse 8 le halofo. O baballoa ke rangoana'e morena Pokosho or Pokotsho ba hahile haufi le motse oa Vrede O.F.S. polasing ea J. Heermans Esq., e bitsoang Kwaggakop.

Mohla Masilo mor'a Molingoaana a fallang fatšeng la habo la tsoalo ea hae, fatšeng la bo ntatae moholo la Motlokoa la Motho la Khoali la Mokhoboheli la la Mohoabali la 'Melioane la Kuena la Letjaha la Khoali oa bobeli la Soasoane, o tlohile a ena le bara ba hae ba bahlano e ne e le 'Malope le Malotjane le Kutlane le Koteli le Sethathi.

s280

Masilo o tlohile le bara ba ba kalo feela mohla a fallang Bopole. Chabana a tlohileng le tsona e bile baha Morajane ea ba ba Malakeng ea ba Mahlasi (ba ha Molefe) ea ba Maotlela ea ba Batloug ea ba ba Ha Khene ho bile joalo ho tloha ha Masilo

3. Bopeli a tloha a emisa Tšoane (Pretoria) ka mokobobo a feta mo eleng Gaudeng kajeno ka a emise Tebang moo eleng Hiedleberg kajeno. Ke moo a ileng a hloma 'muso oa hae ka lemo tse ngata oa namela ho fihla Thaba tsa Nthoraane o hlile a busa teng ka puso e tiileng. 'Me eitse hoba Malope mor'a Masilo a tsoale Molatoli hona moo Tebang, Molatoli ha a se a busa a falla a tšela Lekoa (Vaal River) le sechaba kaofela ea ba o hloma 'muso oa hae fatšeng le bitsoang kajeno Freestate a ikhethela Tulo tsena tse latelang:- (1) Qhalo or Lemapane (Witkoppies) le ho ea (2) Ntsoanatsatsi (Tafelkop) (3) Peme (Leeukop) kaofela lena la pitse.

Molatoli ha a ntse a hahile tulong tsena a tsoala Lebaka 'me Lebaka a busa tulong sa ntat'ae hoba a shoe morena Molatoli o shoetse hona moo Lemapane seterekeng sa Vrede O.F.S. Lebaka

4. a tšoara 'muso oa hae ka hloeko joale ka ntat'ae ho fihlela a ba a tsofala o ile a shoela mane Peme Leeukop seterekeng sa Vrede a bolaoa ke ntoea ea Bahlakoana ba Ramoosi bao e leng ba ha Nkokoto le ba ha Sotho bao ba neng ba hahile ka nqa bophirimela haufi le Ntsoanatsatsi ba ile ba bolaoa 'moho le ma'e, ba se ba holile haholo. 'Ma'ee ene e le 'Mamohlahlo oa Malotjana. Lebaka e ne e le mohale e moholo ntoeng o kile a patela chabana tse ngata tsa Basotho mona Freestate. Thoko tsa monghali ke tsena:-

Morena Mabaka Lebaka mpa ea 'muso motšoare o moholo.

Mora oa 'Mamohlahlo oa Makhanyeng

Seisa batho isaisane-a-banna ba batho

O isa ba bang a be a ba llele.

O isa bokang ngoana o ka mong.

Khapo 'Mamohlahlo o ea tseba e sale a e qhobela Malakeng;

Morena ke sesha mor'a Molatoli;

/Sesha.....

- Sesha Malimo a tsohang lenaleng
5. A tšoha Makhubo a ha Tšoana.
Sesha o eme ka 'moho oa banna
Ka 'moho oa basali ho eme mang?
Ho eme sesha mor'a Molatoli!
- Ha Lebaka a se a shoele a hlahlangoa ke mora oa hae Nkhahle eo eitse hoba ba ba itlhatsoe bofifi ba ha batsoali ba hae ea ba o phutha mara a hae (regiments). Mara a Nkhahle a na a le mabeli e ne e le Matloha le Batjami hoba a a phuthe mara a hae a rera ntoa le Nkokoto. Morena oa Bahlakeana a utluile bohloko ka polao ea Batsoli ha hae ea ba o futuhela Bahlakoana mane haufi le Ntsoanatsatsi mo kajeno eleng polasi ea Mr D. Kragman seterekeng sa Frankfort le mo kajeno e leng lebenkele la Tafelkop la chaba tsatsi la ntoa kapa meso, lerumo la tlepolo ho thoe ebile ntoa e tšabehang ba ha Nkhahle ba tšeara boima mara a
6. Bahlakoana a ba imela 'me ntoa ea raha makhotla a Nkhahle ea a liela forong e kang nokanyana. Empa e ne e koahetsoe ke joang ho bolelele Matloha a oela bongata ba ona forong eo 'me ntoa ea e qetella teng bongata ba ona. Nkhahle a tšoaroa a se a ena le leqeba a hlajioe ke ke mohlabane e mong oa lireng. Empa Mohlaeo a bolaoa ~~XXXXXXXXXX~~ hobane ka molao oa Basotho morena ha bolaoe ha a hapilo. Sechaba koana hae se maketse ha se utloa hore morena o tšoeroe 'me mabutho a fetse, e saleng he, sa roala thapo ho llela morena oa sona. Nkhahle a baballoa hantle ho fihlela leqeba le ba le fola hantle eitse hoba lefole eaba Bahlakoana bohle ba tsebisoa hore ka tsatsi le itseng ho tlabo le mokete
7. o moholo oa ho felehetsa morena oa Tlokoeng ho ea hae o tla lemoha hore o na a ea bolaoa hobane bane ba hane topollo ea Batlokoa. La chaba tsatsi la mokete ba bokana Bahlakoana ba ha Ramootsi le ba ha Sotho ea e ba molumo o tšabehang tsatsi lohle ho qala ka mor'a dinner ho fihlela bosiu bohle e le lerole. Eitse ha sa ntse ba lebetse ke monyaka oa ho binela morena oa Tlokoeng ea ba ba lebali ba morena oa Tlokoeng ba phunya ntlo ka mor'ao ba thobisa morena. Nkhahle e ne e le mokhoenyana

- moo Hlakoaneng. Joale balebeli ha hae ba ile ba mo utloela bohloko eka hoja le mofumahali oa hae eena morali oa Hlakoaneng e ne e le e mong oa balebeli. Ke eena a hlileng a etsa ka matla hore monna oa hae a se ke a bolaoa. Bahlakoana ka ho se
8. tsebe sephiri sa balebeli eitse hoba ba bone hore masiu a atamela ho tla sa ha thoe balebeli ba joetsoe hore ba ntše morena a isoe hae ho hlahile motho monyako a hoeletsa balebeli hore ba tsose morena. Empa bao ba ithoabatsa ba ile ba hoeletsoa hangatanyana ha ntse ba ihontša eaba qetellong ba arabela eka ke batho ba tšohelang ke boroko, eaba ka ho imakatsa ba bokolla. 'Oho Motlokoa o ile' Ba phothatsa mafeela feelane. 'O batho! o tsoile le ho kae, a, molo! oa Motlokoa!' Pula le eona ea be e khisa e sisa ka sebele e saleng, ea ba seboko se seholo ea ba le phallo le leholo sebele a, o, ba sa mo fumana ho kae a nka mothinya a se ke a leba ho qota hae a tsamaea har'a thota tsa Villiers le Cornelia. Eitse morena hoba a fete motsana o eleng
9. Ascent station kajeno a thinya a leba nqa ea Makobatšue (Botha'sberg) seterekeng sa Vrede O.F.S. A ihohla ka Makobatšue ho ea hae peme (Leeukop). Ka meso nkare ho so ho sele ho so ho bonahala ho le banna ba lekhotla ba utloa thabeng mane ho memetsa motho empa ba sa 'mone.

Ha ba ntse ba talimisa ba 'mona le lentsue ba bang ba le utloa hoba ke la morena Nkhahle ba tšoha ha bohloko ba tšaba le ho ea ho eena hobane e ne e se e le motho a tetsoeng hothoe o bolauoe. Ere kaha banna e le batho ba libete ba ea, empa a ba bitsetsa ka mabitso a bona hore nyeo, le nyeo ha ba tle koano. Ka sebele ba fihla ba fumana e le eena:

- Nkhahle ke seremo Ramotsitsili,
10. Ke lehlathe le rengoa le sa fele;
- Ke seremo Rakotokoane morena a Matloha.
- Morena o phatsitseng lelemeng nka bua le Tyama ngoana oa Tebele.
- Ke tsa mang li hlapanyetsoang Tebele.
- A ke le re Tšotetsi Maphatšoa

/Chitya.....

s280

Chitya se mahlo maholo Naleli ea Molatoli,

Chitya se khahlile ea tsa Moshesha le le Qoboko.

- Tsena ke lithoko tsa hae. Ha banna ba bitsitsoeng ke morena ba fihla ho eena ba tšaba le ho atamela hobane ba ne ba re ke sethotsela a buoa hantle ngoana morena a Mabaka, a re atamelang thaka tsa ka ke nna ha ke ea shoa ke mpa ke ile ka phonyoha ntšing tsa lefu. Che, ba atamela ba fumana e ntse e le eena morena ka nnete a ntsa a le f joalo ka pele a re bana ba phela joang hae ea ba ba ea phela morena a re Batjami lefeletse ea ba re re feletse morena. Batjami ke mara a neng a hlahlama Matloha
11. thaka tsa morena. Ea ba o re ka pelepele ha ho roloe thapo ea bofifi ba ka ke sa hopotse ho futuhela Bahlakoana hape ke hantle ha Batjami ba sa feletse ea ba eng, ea roloa thapo. Tsatsi la khethoa la phuthuho le sa hane he la chaba ea ba le hlapa-hlapa ho leba ha Ramootsi ea re ha Masiu a taboha ea kena ntoea ea Batloka matsoha ka malungoalungoana a Bahlakoana a hlaba mokhosi ouu! ba kene Batlokoa ba hlapatsela Bahlakoana ba kopana ea thulana ha bohloko ka bohale bo makatsang pula e ne e nele haholo Namahali e ja lihloka ke hore e tletse haholo sebele. Ea tšoarana eitse pakana tsa motšoare ba boela ka sa nthao Bahlakoana ea ba leoto Nkutloe ho no ho eshoa ngoana le 'mae mohlang oo. Ba balehile joalo ho ea itihela Namahali (Elands'River) ba
12. balehela rumo la Nkhahle. Bong ba ea le noka bong ba tšela bong ba e shoa ka lerumo ba bang a ba besa ka mollo ba tlamelloe ka joang le toane e entsoe likhong (meqolo) e be ba tlamelloa ka mor'a mokokotlong e be ba ea hotetsoa motho a che sehloho se se be a tlolaka a bokolla a antse a utloa le bana ba bolauoa ~~x~~ sehloho. Nkhahle o qhalile joalo Bahlakoana ba Nkokoto le ba ha Sotho mane Ntsoanatsatsi a ba bolaea ka lerumo le ka mollo ka sehloho se sa feleng le kajeno ea 'majeno ho litloholoana tsa Bahlakoana. Monna e mong e moholo a neng a kile a bona ntoea eo a neng a ntse a phela le mong tsane tse fetileng o na a lla likhapha ha a na a qoqela bana ba hae. O na a re bana ba ka le
13. ea ba tseba tje ba ha Ramolloa na kapa le ke le ba utlue ka bona

/ke Batlokoa.....

ke Batlokoa ba ha Nkhahle ba Mokhalo oa 'Matjotjo, batho bao ba ne ba bolae bo 'mè sehloho le bontate ba besa ka mollo a sa le bale monna moholo eo oa Mohlakoana bitso la hae e ne e le Makalle ntat'a Rapeo. Rapeo eo o nts'a phela matsatsing a ne a fitileng o hahile pakeng tsa peme le Ntsoanatsatsi. Le eena ke e mong a qoqang tsena ka likhapha kaofela maqheku a lemo tsane tse fitileng ha a ne a qoqa tsa ntoa ea Batlokoa le Bahlakoana ba Ntsoanatsatsi a ne a sekisa meekho le kajeno mane ho tloha ha Mr Dolf Krogman ho ea ha (The late) mofu Thys Wessels seterekeng sa Frankfort le Vrede ho na le marako a lithako tse ngata ebile tulo tseo li bitsoa ho thoe ke ha sehloho ho fihlela

14. tsatsi ke lena le holimo. Le bana ba kajeno ba hahileng moo le ba tsoali ba bona ba ea tseba hore ba hahile thakong tsa sehloho. Nkhahle hoba a fenyè Bahlakoana ba phetseng lerumong le mollong o ea hae ba hloma 'muso oa bona mose ho Namahali tulong e bitsoang Thaba Tšotso ho ea Heilbron in O.F.S. ba bang ba mane leSotho.kajeno. Ho bile joalo ntoeng ea Nkokoto Lesotho le morena oa Batlokoa Nkhahle a sala e le morena oa Ntsoanatsatsi le peme le peme le Makobatsuene naheng ea Free-state le Limapana.

Har'a marena ohle a Batlokoa ba Mokhalong ha ho ea kileng a feta morena Nkhahle ka hona marumong le ka tiisetso ntoeng o

15. ile a loantsana le chabana tse ngatanyana mona Freestate o kile a loana le Maphuthing hangata a neng a hahile thabeng ea Makhoba-Tsuene a a fenyà a baleha pela hae a loana hape le Motaung Hlalele a mo fenyà le eena a tšaba pel'a hae ho lebisa bophirima.

Le Basiea o kile a loana le bona empa ona a memuoe ke Sehalahala morena e mong oa Batlokoa ba Mokotleng; a loana le morenana e mong oa Batlokoa ba ha hae ba ntlo e nyane e le Selemane a mo fenyà le eena Selemane ona a hahile mo kajeno eleng Present'skraal seterekeng sa Vrede O.F.S. O kile a hape a loana le Bakone ba ha Hotsane ba neng ba tsamaea ba futuhela lichaba ka ntle ho lebaka ho thoe ba ile ba loana ntoa e

16. tšabehang haholo e loanela mane Qhalo mo kajeno ho thoeng ke

/New Market.....

New Market e ne e le tulo ea moreneng ke hona moo More Molatoli a shoetseng teng. Ke tulo em mahareng a Limapana (Witkoppies) le Quarrykop haufi le nokana ea pitsi ea loana 'me eitse ha morao Bakone ba li bona matsoele ba boela morao. A ba fenyua Chitja se mahlo maholo mor'a Molatoli. A a bolaea ha sala mothoela feela ka lemo tse fitileng khalenyana masapo a ne a ntse a bonahala hona mane Qholo. Mareneng ohle a Babatšo a Bakone le Basotho, Nkhahle o na a sa tšabe letho kaona ona a re Bakonenyana hoba Sotho a re ke Basothonyana; morena eo a neng a mo tšaba e ne e le Chaka mor'a Senzangakona o na a re ha buoa ka Chaka a re o mongata ebile o matla a tsotehang ke eena feela

17. morena Chaka oa Mazulu a kileng a balehelo a ke Nkhahle hoba a utloe hore Chaka o futuhela fatšeng lohle la Basotho, a hla a tlama thoto a falla ka tsohle tsa hae, o na a fallele seterekeng sa Bohloko moo kajeno ho thoeng ke (Bethlehem) naheng ena ea Freestate a haha a ikhethela tulo har'a lithaba tsa Bethlehem. Tulo ea moreneng e ne e le Mautse le Marabeng a sehelane le Sekonyela morena oa ba Mokotleng le hona mo ntoa tse ngata tsa Bakone tsa mo fihlela. Empa tsa sitoa ho mo fiela ruri hobane marena a Basotho a ne a atamelane mose ho Mohokare e ne e le morena Moshoeshe le a mang marena mosoeu o koano e le eena le Sekonyela mor'a Mokotjo oa Molefe 'me Sekonyela e ne e le mang

18. malala a rata ho loana matsoa kotsi ntoa tsa Bakone tsa etsetsa Batlokoa mofereferere o moholo 'moho le Moshoeshe empa qetellong tsa fetoha maharaso tsa ba tsa sitoa hore na Batlokoa li ka ba busa joang kapa tsa ba hapa joang na? Tsa tsielaha ruri tsa ba tsa boela Bokone lihlotose ho busa Basotho ba Freestate le ba Moshoeshe. Batlokoa bohle ha ho ka buoa ka Nkhahle o ka bona ba kothala kaofela ha bona e be ha e be o sa phela e be e sa le mehleng ea hae e ka be re se tje. Ekabe re se bathulua ka mokhoa ona o tje. Nkhahle ha tla k loana le morena oa Maphuthing ho no ho se molato o Nkhahle a o entseng a o sitetsoeng Maphuthing ha e se feela morena oa ona Tjama e ne e le moikhohomusi hobane o na a khantša le bokhoenyana ba hae hobane e ne e

/le mokhoenyana.....

19. mokhoenyana oa morena a tella a bile a khantša eka Nkhahle a ka 'na a lumela tsohle tsa borena ba hae mabapi le Ba Batlokoa. Joale morena Nkhahle ketso eo ea mo hloliea haholo ho 'M'aea ngoana Khanye a ileng a ba a eletsa mokhoenyana oa hae Tjama hore a lemohe a se ke a na a phephetsa Nkhahle ke motho a pelo e thata ba sa fetse pelo ha ho thijoa 'me a lemohe hoba o tla mo futuhela. Leha ho le joalo Tyama a ithiba litsebe ho fihlela Nkhahle a tenoa ke eena a ba rera ho mox futuhela joale kaha re se re phetile maphuthing a na a hlile a ntse a patela batho ba Nkhahle ka bosaoana. Batlokoa ba sa batle ho aloantša hobane
20. ba ne ba tsaba ngoana Khanye hoba o na a re a ke ke a bolaeloa ngoana Mokhoenyana oa hae. Empa qetellong mofumahali a hloloa ke ketso tsa mokhoenyana oa hae ea ba ho ea feela ha hae a qhalloa ruri ke Batlokoa a ba a fetoha ba leleri har'a chaba tse ling tsa Basotho.

- Nkhahle le Sekonyela e ne e le bahale mona Freestate ba ile ba futuhela Moshoeshoe ha le mane BothaBothe Basutoland ba ne ba mo thibella nako eteletsana Sekonyela a thibile ka bophirima Nkhahle ka bochabela ba ile ba 'molaela batho ba ba ngata ba senya le mabele a hae kaofela. Empa ha morao Nkhahle a ba mohau le Moshoeshoe a etsa ka sephiri hore eka khoha ka hlakorong le thibiloeng ke eena ho lumelloe hore a makhomo a Moshoeshoe a
21. theohe a eo noa metsi ka nako ea meso kapa neng feela ha Sekonyela a lebetse le bona bana ba hae ba lumelloe ka sephiri ho ipatlela lijo le ho ea masimong le ho ea kha metsi. Thebello ea Botha-Bothe e bile bohloko haholo hobane makhomo a ne a se a sarelo ke ho se fumane metse. Basetho ba se ba bolaba ke tlala Sekonyela ka hlakorong la hae o na a sa lumelle ho bona moroeroe feela a hlile a rerile ho 'molaela ruri. Empa ka mohau oa Nkhahle Moshoeshoe o ile a ba a lokoloha thibellong ea Batlokoa e le ka keletso ea Nkhahle morena oa ba Mokhalong ho tlohela mohlang o Nkhahle o ile a sibolla setsoalle se seholo ha Mokhachane. Empa leha ho le joalo Sekonyela a 'na a kenya Nkhahle
22. litsietsing a 'na a etsa hore a fapane le Moshoeshoe joale le

/Nkhahle.....

- Nkhahle o na a sitoa ho ka lahla Sekonyela hobane Batlokoa ba Sekonyela e ne e le Banyane ba morena Nkhahle. Empa leha ho le joalo Nkhahle qetellong o ile a tenoa ke ketso tsa Sekonyela hobane Sekonyela o na a kha lichaba tse ling ka ho li futuhela kantle ho lebaka o na a rerile phuthuhelo joaleka Chaka oa Mazulu a neng a khathatsa chabana tsa Mazulu koana bokone o na a le joalo Sekonyela mehla eo eena o na a hlola a loantša Basotho ba Moshoeshe ho fihlela Moshoeshe a ba a mo futuhela a mo loantša mane Joala-Boholo ke moo Moshoeshe a ileng a hlola Sekonyela teng a ba a bolaea le mosali oa 'Mota a hapa le khomo tse ngata le batho ba bangatanyana ba bolaoa. Sekonyela o
23. qhaliloe ke Moshoeshe fatšeng la hae mane † Joala-Boholo ke ha tla phaile a k shoela koana Colony, chaba sa hae sa hasana ho tloha mohleng oo se seng sa ea Matatiele se seng se mane ~~xx~~ Sehonghong fatšeng la Moshoeshe se busoa ke morena Lelingoana. Se Matatiele se busoa ke Lehana se seng se mane pel'a Witziesshoek se busoa ke Letsoaka 'Mota kapa Koas 'Mota. Se seng se mane Zululand seterekeng sa Nqutu se busoa ke Hlubi 'Mota ho bile joalo Moshoeshe a ipha matla boreneng ba hae. Ka ntoea ea Sebothoane. Moshoeshe a hapa motse oa 'Mota, ngoan'abo Sekonyela. Mautse, motse oa Nkhahle oa hapuo. Tsena kaofela li khathatso ebile mesebetsi ea Sekonyela. Batlokoa ba Sekonyela le ba
24. Nkhahle e ne e le Likako ho chabana tsa Basotho esita le ho tsa Mazulu tse ling Batlokoa ba ne ba tšajoa haholo. Ba Sekonyela ba neng ba se na mohau Sekonyela le Mazulu e ne e le lefeela la mafeela o kile a patela Bakone koana Mokokohlovu ha morena Dingana a hapa makhomo ho balisa ba Bakone a tla le tsona mona hae Freestate. Bakone ba sitiloe ho molatela ba ile ba ba ba roma maburu a neng a ile mane ha Dingana ka ho ea kopa ~~kaxka~~ ^{lehaho} ea ba ~~kaxkaxkaxkax~~ Dingane o re a eo lata khomo tsa hae ho Sekonyela 'me Maburu a feela a ea a tla le tsona empa se li sa feella le hona tse hloekileng Sekonyela a se a li isitse mereka ho se ho setse likhomo tje tse sa boheheng. Ka tsena tshle ho bonala hore
25. Sekonyela e ne e se motho oa khotso joale ka Moshoeshe. Le

/kajeno.....

kajeno Batlokoa ba mehla eena ha ba lutse ha qoqa tsa bohloholo le ka moo ba kileng ba rena ka teng ba lla ka Sekonyela ba re e be Sekonyela o na llale keletso tsa Moshoeshoe le Nkhahle ekabe fatše lohle la Freestate le lehlakore le leng la Lesotho e le fatše la Batlokoa ba Nkhahle le Sekonyela.

Morena Nkhahle ha a le mane naheng ea Vrede ha ka khathatsoa ke mara a pakalitha le Matuoana esita le eena Moselekatse ha ka loantša Nkhahle eka hoja le mohla Nkhahle a loantša Bahlakoana ba Nkokoto leSotho o ile a mo mema esita le Sekonyela o na a le teng ntoeng eo hobane Bahlakoana ba ne ba le bangata Nkhahle o

26. ile a qala ho khathatsoa ke bakone ha le mane Marabeng kapa Mautse a hlile a khathatsoa ke ona Matebele a neng a ntse a khathatsa Moshoeshoe. Tse ling ke tsena lithoko tsa morena Nkhahle:-

Lentsoe la Tau le liphatsaphatsa
 La lela la utloahala Marabeng.
 Ha Mokhachane le e-so ho utloahale,
 Bare le mabele a pongoe lihloho
 A tšabisoa Ramotsitsili.
 Bafo ba hao ke bana ba o hloile,
 Ntsoelikane ke enoa a mo hulela Matebele
 Eena o tla sala a khateloa thateng,
 Ke molepe o moqholocha Tau makheng e rohetse
 Ha hlano e hopotse ho buoa Matebele
 Motšoare ha thebe li tabola
 Mahlabo li le mokepekepe tsa Matebele
 Ke enoa a betela Hlalele oeno Bereng
 A mo hula ka serope le phela.

27. Ke mohla Matebele a iphileng matla ho loantša Batlokoa le Moshoeshoe ka lifaqane.

Eitse hoba Nkhahle a shoe a hlahlangoa ke mora oa hae Tumisi le Lehlahla Tumisi ha ka busa haholo o ile a shoa kapele pele a e-so sebetse borena ba hae ka tšoanelo a le hona mane Marabeng kapa Mautse eka le eena e ne e le morena oa khotso.

/Hoba.....

s280

- Hoba Tumisi a shoe a hlahlangoa ke mora oa hae Leteka kapa Kotala eaba Katala o falla Marabeng a haela tulong tsa ntatae moholo mane Qholo kapa Lemapana le bo Ntsoanatsatsi ho pame leo Makobotšuene kaofela mane Baroahali mo ho thoeng kajeno ke (Holspruit) le mane phelane seterekeng sa Harrismith ho bonala hore Katala o ile a leela tulong tsena ka mor'a ntoa ea Senekal
28. le ea Basotho e leng ntoa tsa lemo tsena 1858-1868. Ntoeng tsena e neng e le tsa Moshoeshoe le Maburu a tsoang Colony. Batlokoa ba Leteka kapa Katola ba ile ba thusa Maburu 'muso oa Freestate ho loantsa Lesotho, Lesotho le ile la khathatsa Freestate ka bonokoane bosholu khomong tsa Maburu la nna la phephetsa Freestate ho fihlela hoba ho hloleha ntoa 'me marena a Batlokoa eena Katola le Lesala le Lesea le Lesotho le marenana ba ile ba thusa ho fihlela Freestate e ba e fenyua Lesotho haholoholo morena Lesala Tumisi ke eena a ileng a ba matla thusong eo. Morena Leteka a ba lehela Basutoland ha ntoa e ntse e e-loa a sa ee ka lehaho a balehela ntoa chaba sa hae sa sala Freestate taolong ea morena Lesala moenae kapa molekane oa hae Lesala a tiisetsa
29. ntoa ea ba ea lala hoba ntoa e lale ho se hoe meeli oa Lesotho le Freestate ke Sir Jan Brand, Batlokoa le bona ba tšepisoa ke 'muso oa Freestate hore naha eohle eo e neng e ntse e le ea bona e tla nne e be ea bona. joalo, etsoe hape 'muso o leboha Batlokoa ka naha bakeng sa thuso ea bona ntoeng ena oa feela oa sehela Batlokoa naha eohle ea Nketoane ke seterekeng sohle sa Rietz le Tweeling. Batlokoa ba ile ba nehloa naha eo ke Freestate e le ka puella ea General Fick eo a neng a laola mara a Batlokoa le de Villiers (Commandant) eo Basotho ba neng ba re ke Masothoanyana hobane e na a le bosoeu bo bosootho. Ho no ho le joalo mahareng a Freestate le Batlokoa. Eitse ha Maburu a ntse a kena kena a ata ea ba Commandant de Villiers eena
30. Mosothoanyana o chakela morena Leteka a le mona Qhalo thakong tsa habo. Ha a fihla ho morena o elelitse morena ka hore ho teng Maburu a mangata a tsoang Colony kapa Bouland a tllilo haha Freestate 'me Freestate e lumetse hore a tla sehloa lipolasi

/ 'me eka.....

- 'me eka hoja Maburu ana a tla itšehela feela moo a ratang teng
'me he gena o eletsa morena le sechaba hore le bona a ba reke
lefatše ho 'muso oa Freestate leo Maburu a tla sitoa ho le kena
ha ba se ba le rekile 'me le se le le paballo ea 'muso. Morena
le sechaba ha ba ka ba utluisisa keletso ea de Villiers hobane
leha Maburu a ne a tlil'o seha lipolasi Freestate ha na tokalo
efe hore a ka seha la bona lefatše a le etsa lipolasi ka moo
31. Freestate e tšepisitseng hore ba tla lefuoa ka naha bakeng sa
ntoa eo ba ileng ba thusa le bakeng sa fatše leo e neng e ntse
e le la Bontat'a bona mholoholo hore leo e tla nne e be la
bona joalo. Morena le sechaba a re ha utluisise hore a ka reka
naha eo eleng ea hae ka mokhoa oa lefa a le sietsoeng ke bo
ntat'ae mholo. De Villiers a re morena ke tiisa hore ha o sa
lumellane le keletso ea ka o tla phaphama o so o hloka lefatše
le lehae kajeno Freestate ke naha ea Makhooa ha e sale ea Basotho
lona Basotho le hlotsoe reka naha eo e tlabane ea hao. Morena,
naha e rekoa joang, le hona kang? Ntša likhomo o reke naha
morena ho rialo General de Villiers. Che morena a utluisisa
keha ho tla ntšoa makhomo he; a kete tse nne (4,000) tsa khannoa
32. ho ea Bloemfontein (Mangaung) motseng oa moreneng. Empa khomo
pele li isoa moreneng Leteka o na a ile a kopa de Villiers
pele hore o rata ho kopana le 'muso oo o reng fatše le ea rekoa.
Ea ba de Villiers o re 'muso oo o hole hape o ke ke oa fihla
ebileng he tsa hobolla likhomo ho ea 'musong ka mor'a tseo
tsohle Batlokoa ha thoe ba lule fatšeng leo la bona joalo ka
pele. Ba 'na ba phela ka khotso ka mor'a nako e itseng a fihla
Maburu ka bong. A 'na a fihlela moreneng 'me a kope phomolo
hobane a ne a re ho morena a ea feta a 'na a kena joalo e ntse
e le Batho ba fetang. Maburu a ~~na ha~~ a ntse a phomotse joalo,
ka matsatsi a mang a ntse a hlola lefatše. Ha a sa bone hore
33. beng ba lefatše ke Batho ba fokolang ea ba a se a hloma
lipakane a se a seha mapolasi a se a fapana le balisana ha
likhomo tsa bona li ile tsa tlola lipakane tseo e bile balisana
ba isa taba tsena ho morena le banna mane khotla. Ka ~~na ha~~ phirima

/ha ho ntso.....

s280

ha ho ntso ho qoqoa ba re Maburu a entse lipakane a re ha khomo tsa runa li ka feta pakana tseo a tla li tsoara. Banna taba ena ba se ke ba e utluisisa 'me Maburu a boela a lelekisa balisana a re a ba boleletse hore khomo tsa bona li se ke tsa tlola lipakana. Balisana ba boela ba tsebise banna hore Maburu a boetse a ba lelekisa hape a re khomo a tla li tsoara. Ka moso ha tsoa banna ba itseng ho ea le balisana, Maburu a ba lelekisa 'me ea hla ea ba nnete.

34. Eitse ka nako engoe a tsoara pere tsa motse o mong oa morena. Eitse ha beng ba tsona ba il'o li lata a hana ka tsona Maburu ea ba ea eba moferefere a ba a thunya e mong oa morenong a 'molaea ho tlohela mohleng oo maburu a ile a iketsetsa thato ho fihlela tsatsi ke lena le holimo. 'Muso o jeleng khomo tsa runa o re tšepisitseng hore o tla baballa naha ea runa hore Maburu a tsoang Bauland a se ke a leka a ha rea ka ra hlola re o bona. Marana a sitiloe ho ka loantsa Freestate hobane a ne a fokola le hona a sena libetsa tse ka emelang ntoea a ba le lihlong ho tsebisa Moshoeshe taba tsena hobane a tsebile hore e ne e le
35. lira tsa Basutoland ka ho thusa Freestate ho loantsa Lesotho. Maburu a ata joalo a tlala fatše la runa a re tsoanya ha bohloko a re shapa ka leburu le leng le le leng e ne e le morena. Molao oa ona o sena moahloli. Batlokoa ba lutse joalo ba ntse ba lebeletse General Fick le Commandant de Villiers hore a tlo tla ba lokolla le lefatše la bona kholehong ea Maburu ba hlokeha. Ho bile joalo ho fihlela hoba ho hlolela ntoea ea Maburu le Maisimane ea 1900. Eitse hoba ntoea eo e lale Freestate em bitsoe Orange River Colony Batlokoa ba etsa boipiletso ho England ba tseko ea fatše la bona le Maburu a Freestate ba raha Barumu oa Batlokoa ho ea England ho ea hlahisa tseko ea bona le Maburu ka fatše la bona e ne e le ka 1907 ha
36. Barumoa ba ea England le Makholokoe a ne a ile hobane le oona a ne a tseka naha ea oona le maburu eitse hoba maqosa a h fihle England ea ba Lord Selborne o otlala mohala hore maqosa ao a tsoaroe a khutlisetsoe morao hobane a moo ka bohlole ke lihloela tsa Bambatha oa ha Zulu hobane e ne e le ka nako /eena ha.....

s280

ha ka fumana ba ka a thusang ea ba Lesesa le Lekhutsa ba lumelloa ke mohoane oa bona morena Leteka kapa Kotala hore ha ba ikutloa ba ka thusa Maisimane ntoeng. 'Me morena a ba ntša le mara ho ea ntoeng e mong oa ba ne ba ile ntoeng eo o sa phela le kajeno o mane polasing ea Mr Uys seterekeng sa Vrede o hahile teng e se e le monna moholo e moholo le Hlubi a lumelloa ke moholoana oa hae ho ea thusa Maisimane. Ba thusitse joalo ho fihlela ntoa e lala. Cetywayo a fenyoa ke Maisimane. Eitse hoba ntoa e lale Maisimane a leboha Batlokoa ka naha eo le kajeno e ntse e le ea bona naha eo e mane Natal kapa Zululand seterekeng sa Quthu (Nqutu) le Nkanae haufi le Blood River station. Naha ea Nqutu e busoa ke Hlubi o shoele e busoa ke mora oa hae ■ Elsaka Hlubi Molefe la Nkanae e busoa ke Laban Lesesa Tumisi. Ke mor'a Lesesa Tumisi hobane Lesesa o shoele. Morena Lesesa le moenae Lekhutsa ba ne ba ahile mana Memel Freestate ha ba tloha ho ea thusa Maisimane mehleng eo Memel e ne e sa tsejoe tulo eo e ne e le Maseseng e reheletsoe ka bitso la mor'a Tumisi hobane e ne e abetšoe eena ka moko oa lefa ke morena e moholo Leteka kapa Kotala Tumisi. Empa e ntse e le ea moholoana oa hae e leng ka molao le moko oa Basotho. La morena Lesesa a ntse a le mane Memel lekhooa le fihlileng ho eena e ne e le Mr. Green lesimane Mr Green ha ka khathatsa morena Lesesa joale ka Maburu a ileng a fihla ha morao. Morena Lesesa ha ka hlola a boela Memel leha a na a rata fatše la ntatae o ile a tšaba Maburu a neng a se a kena ka matla. Ke eena morumuoa e moholo a neng a ile England le ba bang ho ea buella Batlokoa. joalo ka ha re se re phethile. Batlokoa ba ile ba leboha England ka thabo e kholo ka teboho ea hae ea naha eo a

41. ba lebohileng ka sona le kajeno teboho eo ha ba e lebala ba ntse ~~xxxxxx~~ ba eme ba lokile ho ka thusa England ntoeng efe le efe hobane England ha a sibolotse o ja leo a neng a mo thusa ho sibolla. Ha ba joalo ka Freestate 'muso oa Maburu o ereng ha o sibolotse 'me o lebale bao ba neng ba o thusa khapong. Batlokoa ba Freestate khale ba thetsoa ke Freestate e ikile ea re ka ntoa ea Maburu le Maisimane ea 1899 or 1900 ha ho le teng

/ba batšo.....

ba batšo ba ibileng likauto tsa Maisimane ba thusa ka nnete ntoeng hobane batho bohle ba ile ba thabala ntoea ea Maisimane hore e tllile ho ba lokolla bokhobeng ba Maburu ao a nang a ba tšoenya ha bohloko. Morena Tafa mor'a Leteka Tumisi, Maburu a mo qeka hore ha ka thusa ntoeng ena a tla mo sehela naha. Empa leha ho le joalo tšepiso eo ha a e fumana kajeno Maburu a iketlile leha a hlotsoe ke Maisimane a ntsa a boeletsoe ke mapolasi a oona. Empa bana ba Tafa bona ke baleleri ha ba na lehae. Empa ntat'a bona o shoele ka baka la Maburu a tšoaroa

42. ke ntoea ea Maisimane a tlangoa mane Harrismith O.F.S. toronkong e le ea loantsang England hoba a tsee ha fihla hae a shoa. O shoetse mane Matekeng Phelane seterekeng sa Harrismith. Eitse hoba ntoea ea 1899 kapa 1900 e lale hobane England o itse Basotho le bona o tla ba leboha le bakeng sa makhomo a bona a ileng a hapjoa a bolaoa ke ntoea ea hae le Paulo oa Maburu, tšepiso eo hae phethoa ho fihlela tsatsi ke lena. England o ile a thabisa Batlokoa ka ntoea ea ha Cetywayo ha ile a ba leboha ka lefatše. Empa kajeno o fositse ka ho se lebohe Basotho ha e ne e le bathusi ntoeng ea hae le Poulo oa Maburu ho ile ha e-shoa batho ba batšo ba bangata ntoeng eo e neng e le ea Maisimane le Maburu ba bang ba bolaoa ke hoba likauto tsa Maisimane ba bang ba e-shoa ka hoba e ne e le Likautu tsa Maburu. Batho ba ne ba shoeletse le leea lefeela la mafeela.

END. S. 280